

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ BİNGÖL ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Bingol University
The Journal of Bingol Studies

Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 1

GÜZ 2018

Onursal Editör / Honorary Editor

Prof.Dr. İbrahim ÇAPAK

Editör / Editor

Dr. Öğr. Üyesi Ömer TOKUŞ, Dr. Öğr. Üyesi Nevzat KELEŞ
Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN, Dr. Öğr. Üyesi Mahmut GİDER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Editor

Müslüm AYYILDIZ

Tanıtım ve Halkla İlişkiler Müdürü / Advertising and Public Relations Manager

M. Emin YETİŞİR

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof.Dr. Abdullah BAYRAM (Nişantaşı Ünv.), Prof.Dr. Hüseyin Hüsnü GÜNDÜZ (İstanbul Yeni Yüzyıl Ünv.),
Prof.Dr. İbrahim ÇAPAK (İstanbul Ünv./ Bingöl Ünv.), Prof.Dr. Mehmet BARCA (Ankara Sosyal Bilimler Ünv.),
Prof.Dr. Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ (İstanbul Ünv.), Prof. Dr. Kazım YOLDAŞ (Uludağ Ünv.),
Doç. Dr. Abdullah AYDIN (Kastamonu Ünv.), Doç.Dr. Abdulmuttalip ARPA (İstanbul Sabahattin Zaim Ünv.),
Doç. Dr. Abdullah DUMAN (Van Yüzüncü Yıl Ünv.) Dr. Öğr. Üyesi Abdulhakim BEKİ (İstanbul Ünv.),
Dr. Öğr. Üyesi Bilal BAĞIŞ (Bingöl Ünv.), Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN (Bingöl Ünv.),
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜNERİGÖK (Muş Alparslan Ünv.) Dr. Öğr. Üyesi Ömer TOKUŞ (Bingöl Ünv.),
Dr. Adil BOR (DİB Haseki Eğitim Merkezi).

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof.Dr. Abdullah ÇELİK (Harran Ünv.), Prof.Dr. Abdullah DİKEN (Konya Necmettin Erbakan Ünv.),
Prof.Dr. Ahmet GÜRBÜZ (Bingöl Ünv.), Prof.Dr. Cemalettin ERDEMÇİ (Siirt Ünv.), Prof.Dr. Eşref TAŞ (Siirt Ünv.),
Prof.Dr. Gıyasettin ARSLAN (Fırat Ünv.), Prof.Dr. H. İbrahim BULUT (İstanbul Ünv.), Prof.Dr. Hikmet TAN (Bingöl Ünv.),
Prof.Dr. Hüseyin HANSU (İstanbul Ünv.), Prof.Dr. İbrahim ÇAPAK (İstanbul Ünv./ Bingöl Ünv.),
Prof.Dr. Mehmet BARCA (Ankara Sosyal Bilimler Ünv.), Prof.Dr. Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ (İstanbul Ünv.),
Prof.Dr. Muhsin HALİS (Sakarya Ünv.), Prof.Dr. Nazım HASIRCI (Dicle Ünv.), Prof.Dr. Orhan BAŞARAN (Bingöl Ünv.),
Prof.Dr. Ramazan SOLMAZ (Bingöl Ünv.), Prof.Dr. Sahip BEROJE (Van Yüzüncü Yıl Ünv.),
Prof.Dr. Yılmaz BİNGÖL (Yıldırım Beyazıt Ünv.), Prof. Dr. Kazım YOLDAŞ (Uludağ Ünv.),
Prof.Dr. Abdullah TAŞKESEN (Bingöl Ünv.), Prof. Dr. Nusrettin BOLELLİ (Bingöl Ünv.),
Doç. Dr. Abdullah AYDIN (Kastamonu Ünv.), Doç.Dr. Abdulhakim KOÇIN (TBMM),
Doç.Dr. Abdulsasır SÜT (Bingöl Ünv.), Doç.Dr. Enver ARPA (Ankara Sosyal Bilimler Ünv.),
Doç.Dr. Metin YIĞIT (Dicle Ünv.), Doç.Dr. Mustafa AGÂH (Bingöl Ünv.),
Doç. Dr. Vehbi TÜREL (Bingöl Ünv.), Doç. Dr. Abdülaziz KARDAŞ, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KAYINTU (Bingöl Ünv.),
Dr. Öğr. Üyesi Bilal BAĞIŞ (Bingöl Ünv.), Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN (Bingöl Ünv.),
Dr. Öğr. Üyesi Muhittin ÖZDEMİR (Bingöl Ünv.), Dr. Öğr. Üyesi Ömer TOKUŞ (Bingöl Ünv.),
Dr. Öğr. Üyesi Sezayi KÜÇÜK (Sakarya Ünv.), Dr. Öğr. Üyesi Nevzat KELEŞ (Bingöl Ünv.),
Abdullah DEMİR (Bingöl Ünv.).

Bingöl Araştırmaları Dergisi, yılda iki sayı olarak yayımlanan ulusal hakemli bir dergidir. Yazılarının bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bingöl Araştırmaları Dergisi, SOBIAD, İdealonline, Google Scholar ve İSAM veri tabanları tarafından taranmaktadır. Bu dergi, Bingöl Üniversitesi Bingöl Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezinin ilmi katkısı ve Bingöl Belediye Başkanlığının desteğiyle yayımlanmaktadır.

ISSN: 1309-369X

Dizgi ve İÇdüzen: Ankara Dizgi Evi

Baskı: TDV Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

Basım: Güz 2018

e-posta: bingolarastirmalari@gmail.com

SAYI HAKEMLERİ / REFEREE BOARD OF THIS ISSUE

Prof. Dr. Orhan BAŞARAN	Bingöl Üniversitesi
Doç. Dr. Hamza ALTIN	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TOSUN	Munzur Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin BARS	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Kadir TUĞ	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut GİDER	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Naim DÖNER	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü ÇALIŞKAN	Trakya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba ERAY BIBER	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Ebru ÇOBAN	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ELALDI	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇETKİN	Bingöl Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

TAKDİM/ Yaşar BARAKAZİ	5
EDİTÖRDEN/ Ömer TOKUŞ	7
Mahmut GİDER	
KİĞİLİ ŞEYH SELİM EFENDİ’NİN DÜNYA ALGISİ	9
Mehmet Şirin AYIŞ	
BİNGÖL HALİDİ ŞEYHLERİNİN OSMANLI RUS SAVAŞI İLE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI’NDA GÖSTERDİKLERİ YARARLILIKLAR	29
Yılmaz IRMAK	
BİNGÖL HALK HEKİMLİĞİ	49
Faruk KAYMAN-Nurullah ESENDEMİR	
BİNGÖL YÖRESİNDEN DERLENEN MASALLARIN ÇOCUK EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	75
Erol YILMAZ	
BİNGÖL’DE YEREL GAZETECİLİĞİN 70 YILLIK TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ	93
Uğur AVA	
KİTAP TANITIMI	109

TAKDİM

Saygıdeğer Okurlar,

Bingöl, farklı kimliklerden insanların huzur ve güven içerisinde yaşadığı şehirlerimizden biridir. Farklılıkların renkliliğe dönüşerek huzurla özdeşleştiği böyle bir muhitin folklor, tarih vb. alanlarıyla alakalı yapılan çalışmalar, büyük bir değer kesp ettiği için artarak devam etmelidir. Zira ihtiyaç duyulan hassasiyet ortaya konulmadığı takdirde, şehrin birçok kültür hazinesi unutulmaya yüz tutar. Bu hususta Üniversitemizle birlikte ortak proje ve akademik çalışmaları arttırma çabası içerisinde olup mevcut kültürel mirasa yeni katkı sağlayarak Bingöl'e karşı vicdanî ve tarihî mesuliyetimizi yerine getirme uğraşı içerisindeyiz. Özellikle *Bingöl Araştırmaları Dergisi*'nin yaptığı çalışmalar aracılığıyla şehrimizle alakalı bilgi hazinemizin gittikçe artmakta olduğuna şahit olmaktayız. Bu durum, ilgili çalışmalara yoğunlaşma konusunda şevkimizi daha da arttırmaktadır. Bu cümleden *Bingöl Araştırmaları Dergisi*'nin 9. sayısını sizlere takdim etmenin mutluluğu içerisindeyim. Dergimizin bu sayısı, şehrimizim folklor, edebiyat, eğitim, basın tarihi vb. konularıyla alakalı kıymetli araştırma makalelerini ihtiva etmektedir.

Değerli vakitlerini ayırıp büyük emeklerle şehrimize dair literatürün oluşmasına ve çoğalmasına katkı sunan pek muhterem makale yazarlarına Bingöl halkı adına teşekkür ediyorum. Öte yandan bu değerli çalışmanın öncülüğünü yapan *Bingöl Araştırmaları Dergisi*'nin Onursal Editörü Bingöl Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK Bey'e ve dergi editörü kardeşlerime de şükranlarımı sunuyorum.

Yücel BARAKAZI
Bingöl Belediye Başkanı

EDİTÖRDEN

Muhterem Okurlar,

Bingöl Araştırmaları Dergisi'nin 2018 Güz dönemine ait yeni sayısını sizlerle paylaşmaktan mutluluk duymaktayız.

Yayın hayatına 2014 yılında başlayan dergimiz bahar ve güz dönemi olmak üzere yılda iki sayı ile düzenli olarak yayın hayatını sürdürmektedir. Dergimiz, Bingöl'ün siyasi, sosyal, ekonomik, sağlık ve kültürel hayatının farklı yönlerine dair araştırmaları toplamayı, derlemeyi ve yayınlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, Bingöl ve çevresine dair oluşumuna vesile olduğu bilimsel ve akademik bilgi birikimini, üniversiteler, kütüphaneler ve internet yoluyla bütün dünyanın ilgisine sunmaktadır. Bundan sonraki süreçte DergiPark üzerinden yayın hayatını devam ettirecek olan dergimiz, İdealonline ve İSAM gibi veri tabalarında taranmaya başlamış olup Akademik Araştırmalar İndeksi'nde (ACAR İNDEKS) taranmak üzere müracaatını yapmıştır.

Dergimizin bu sayısında "*Kiğılı Şeyh Selim Efendi'nin Dünya Algısı*", "*Bingöl Halidî Şeyhlerinin Osmanlı Rus Savaşı ile Birinci Dünya Savaşı'nda Gösterdikleri Yararlılıklar*", "*Bingöl Halk Hekimliği*", "*Bingöl Yöresinden Derlenen Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*", "*Bingöl'de Yerel Gazeteciliğin 70 Yıllık Tarihine Genel Bir Bakış*" konu başlıklarıyla beş makaleye ve bir de kitap tanıtımına yer verilmiştir.

Makaleleriyle dergimizin bu sayısına katkı sunan yazarlarımıza ve bu makalelerin okunup değerlendirilmesinde emek sarf eden hakemlerimize teşekkür ediyoruz.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer TOKUŞ

BİNGÖL YÖRESİNDEN DERLENEN MASALLARIN ÇOCUK EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Faruk KAYMAN*
Nurullah ESENDEMİR**

Özet

Masal, çocukluk döneminde önemli bir yere sahiptir. Çünkü masal, çocuğun ruhuna ve hayal dünyasına hitap eder; bilişsel, dilsel ve gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sunar. Günlük hayatta yapmak isteyip de yapamadıklarını masalla gerçekleştirmeye çalışan çocuk, hayal dünyasını masal ile süsler.

Çocuk eğitiminde masalın sahip olduğu önemli rolü kabul etmemek mümkün değildir. Masallar aracılığıyla çocuk, insan karakterlerini öğrenir, kendini tanıır, özgüvenini geliştirir. İyiyi, kötüyü, yalancıyı, dürüstü, yardımseveri, bencili, güzeli, çirkin masal kahramanları sayesinde öğrenir. İyilik yapanın, doğru olanın, güzel düşünenin, yardımseverin, dürüstün her zaman kazançlı çıkacağını düşünerek ona göre hareket eder ve kişiliğini ona göre şekillendirir. Bu durum, masalların çocuğun psikolojik ve kişilik gelişimine etkisini göstermektedir.

Çalışmanın derleme aşaması için ulaşılabılır örnekleme yoluyla Bingöl ili seçilmiştir. Bingöl, ülkemizin doğusunda bulunan ve kırsal nüfusun fazla olduğu bir yerleşim yeridir. Sözlü kültürün canlı bir şekilde kendini gösterdiği bu şehir, masal derlemesi için uygun görülmüştür.

Bu çalışmanın amacı, Bingöl yöresinden derlenen masalların çocuk eğitimine katkısını incelemektir. Bu amaçla 2010 yılı Haziran-Eylül ayları arasında Bingöl il merkezinde ve merkeze bağlı köylerde 26 kaynak kişiden toplam 54 masal derlenmiştir. Derleme esnasında katılımcıların da onayı alınarak ses kayıt cihazı kullanılmış ve konuşmalar kaydedilmiştir. Nitel araştırma yöntemiyle tasarlanan çalışmada görüşme formuyla elde edilen veriler, betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Bu çalışmada, her masal türüne bir örnek verilerek masalın çocuk eğitimi açısından önemi ele alınmıştır.

Çalışma sonucunda Bingöl yöresinde masal türünün gitgide zayıfladığı, yazılı kültür ve yaygınlaşan kitle iletişim araçları karşısında unutulmaya yüz tuttuğu görülmüştür. Bir sözlü kültür ürünü olarak dilden dile aktarılan masalların her

1 Bu çalışma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi programı bünyesinde hazırlanan aynı başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Ayrıca 20-22 Nisan 2018 tarihlerinde Mardin'de düzenlenen III. Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, farukkayman@gmail.com, Van/Türkiye

** Araştırma Görevlisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, esendemirnullah@gmail.com, Van/Türkiye

geçen gün daha az insan tarafından bilinip anlatıldığı gerçeği, kaynak kişiler tarafından sıkça ifade edilmiştir. Çocuk gelişiminin temel ilkelerine uygun olarak masal metinleri, araştırmacılar tarafından irdelenmiş; derlenen masalların içerik ve dil özelliklerinin, çocukların zihinsel, dilsel ve kişilik gelişimlerine olumlu yönde katkılar sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Masal, çocuk, çocuk eğitimi, Bingöl masalları.

AN EXAMINATION ON THE TALES COMPILED FROM BİNGÖL REGION IN TERMS OF CHILD EDUCATION

Abstract

The fairy tale has an important place in the child's life. Because the fairy talks to the spirit of the child and his world of imagination; contributes to the cognitive, linguistic and developmental needs. The children who tries to realize in the fairy tale what they can not do it in real life, decorates their world of imagination with fairy tales.

It is not possible to deny the important role that the fairy tales have in children's education. Through the tales, the child learns human characters, knows himself, develops self-confidence. He also gets to know good, evil, liar, honest, benevolent, selfish, beautiful, ugly fairy tale heroes. He acts according to this, thinking that the righteous, the good, the benevolent, the honest will always win, and shapes his personality accordingly. This situation affects children's psychological and personality development.

Bingöl province was selected as an example for the compilation phase of the study. Bingöl is a settlement in the eastern part of Turkey where the rural population is high. This city, in which the oral culture has been shown vividly, has been deemed suitable for fairytale compilation.

The aim of this study is to examine the contribution of the tales collected from the Bingöl region to the education of children. For this purpose, a total of 54 stories were collected from 26 sources in Bingöl province center and the villages connected to the center, between June and September months of 2010. During the compilation, the voice recorder was used with the approval of the participants and the conversations were recorded. In the study that is designed by the qualitative research method, the data obtained by the interview form and was analyzed by descriptive analysis technique. In this study, an example for each tale type is given and the prominence of the fairy tales in terms of child education is discussed.

As a result of the study, it is seen that the fairy tales in Bingöl region are getting weaker, and forgotten due to written culture and mass media tools. The fact that the oral traditions are known and explained by less and less people is often expressed by the source persons. In accordance with the basic principles of child development, fairytale texts are examined by researchers. It has been found that the content and language characteristics of the compiled tales provide positive contributions to children's mental, linguistic and personality development.

Keywords: Fairy tale, children, child education, Bingöl fairy tales.

Giriş

Masalın Tanımı ve Özellikleri

Arapça *mesel* kelimesinden türeyen ve dilimize masal biçiminde geçen bu terim, diğer Türk boyları arasında *ertek/erteği*, *hallap*, *çorçek* ve *çocek* gibi değişik adlarla ifade edilmektedir (Şimşek, 2007: 57). Sözlü edebiyatımızın önemli ürünlerinden biri olan masalın değişik kaynaklarda farklı tanımları yapılmaktadır. Biçim olarak birbirinden farklı gibi görünen bu tanımlar aslında aynı gerçeği ifade etmektedir. Bu tariflerden bazıları aşağıda verilmiştir.

Türk Dil Kurumunun hazırladığı *Türkçe Sözlük*'te masal, "*Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağandışı olayları anlatan hikâye*" (2005:1349) şeklinde tanımlanmaktadır.

Saim Sakaoğlu, masalı şöyle tarif eder: "*Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür*" (Sakaoğlu, 2002: 4). Bilkan'a göre ise masal, "*gerçekle ilgisiz, tamamen hayal ürünü olan ve anlattıklarına inandırmak iddiası bulunmayan anlatım türüdür.*"(2009: 15).

Özetle masal, "*yazarı belli olmayan, olayları bilinmeyen bir zamanda ve ülkede geçen, gerçek olaylar yanında doğüstü olaylara da yer veren ve kendine özgü bir anlatım biçimi olan itibari metinler*" (Aktaş ve Gündüz, 2005: 206) olarak tanımlanabilir.

Anlatıldığı yerlerde yaşayan milletlerin veya toplumların hayal dünyası ve kültürü hakkında önemli ipuçları veren masallarda, iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, haklı ile haksızın, âdil ile zâlimin mücadelesi vardır. Masallar, ulaşılması güç hedefler, hedeflere ulaşmak için verilen mücadele, gücün test edilmesi, aklın sınanması gibi özellikler çerçevesinde şekillenir(Şimşek, 2007: 58).

Binlerce yıllık tecrübeye dayanan masalların en önemli özelliği olayların kahraman/kişi etrafında gelişmesi ve hayal ürünü olmasıdır. İnsanlar günlük hayatta yapamadıklarını, yaşamak isteyip de güç yetiremedikleri olayları veya olmak isteyip de olamadıkları tipleri masallar vasıtasıyla canlandırmış, tahayyül ettikleri her şeyi gerçek dışı ve olağanüstü tiplere yükleyerek bu açığı kapatmaya çalışmışlardır (Yılar ve Turan, 2013: 120).

Masallarda çoğu zaman olayın geçtiği yer ve zaman belirsizdir. Bu nedenle masallar, “Zamanın birinde”, “Bir zamanlar bir ülkede”, “Evvel zaman içinde”, “Ülkenin birinde”, “Bir zamanlar” gibi ifadelerle başlar. Masalların kahramanları da yine cin, peri, dev, ejderha, cadı, kocakarı, derviş, tüccar gibi kimliği belirsiz varlıklardır (Yavuz, 1999: 22).

Masallarda kimi zaman belli bir adı olan kahramanlara da rastlanır. Bu adlar, kahramanın bir özelliğine dikkat çekmek ya da onu diğer kahramanlar arasında daha fazla ön plana çıkarmak amacıyla konulmuş olabilir. Bingöl’de derlenen masallarda bu adları görmek mümkündür: *Keloğlan, Yusuf, Yunus, Fatma, Salih, Şah İsmail, Gülahmet, Meho, Eysık, Fatık, Keje* vb.

Türk masallarında farklı özelliklere sahip kişilere rastlamak mümkündür. Bu masallarda olumlu özellikler iyi ve güzel olanda, olumsuzluklar ise kötü ve çirkinde toplanır. Genellikle masallar, olumlu özelliklere sahip karakterlerin kazanmasıyla, olumsuz karakterlerin kaybetmesiyle sonuçlanır.

Bingöl masalları da genel anlamda yukarıda belirtilen nitelikleri taşımaktadır. Masallarda genelde iyi ve dürüst olan insanlar kazanır. Ama bazen dürüst olmayan insanların da kazandığı görülebilmektedir. Çalışmamızda yer alan “Kartal ile Kaplumbağa”, “Ayı ile Tilkinin Ortaklığı”, “Ayı ile Tilki”, “Tilki ile Kurt”, “Keje ile Salih”, “Yalancı Şeyh”, “Kurnaz Yeğen” gibi masallar, istisna metinler olup masalın sonu bilindik şekilde bitmez. Sevenler kavuşamaz veya kurnaz olanlar kazanır.

Masalın Çocuk Eğitimindeki Yeri

Çocuk edebiyatının önemli türlerinden biri olarak kabul edilen masalların tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Çocuk eğitimi bağlamında söylenen masallar aynı zamanda günümüz çocuk edebiyatının vazgeçilmez temel taşlarından biri olarak görülür. Masallardaki hayali unsurların çokluğu ve masalların her çağa uyarlanabilmesi, onun güncelliğini korumasına ve çocuklar için önemli bir edebi tür olarak kalmasına katkı sağlamaktadır (Akbayır, 2007: 270).

Masalın çocuk edebiyatının önemli türlerinden biri olarak kabul edilmesinin nedeni, çocukların hayal dünyasının gelişmesine katkı sağlamasıdır. Çocuk büyüme çağındayken hayal kurar. Büyüme basamaklarını tırmanırken onun en önemli arkadaşı hayalleridir (Şirin, 2000, s. 71-72). Günlük hayatta yapmak isteyip de yapamadıklarını hayal kurarak veya ona zengin bir hayal dünyası sunan kitapları okuyarak, oradaki kahramanlarla özdeşleşerek yapmaya çalışır. Ona bu imkânı veren en önemli tür masaldır ve bu yüzden masallar çocuk edebiyatının vazgeçilmezleri arasındadır.

Çocuk eğitiminde de masal önemli bir yere sahiptir. *“Küçük çocukların dikkatini, ilgisini yalnız masallar çektiği için folklor malzemesi olarak derlenen masallardan, açık bir anlatım, basit ve kısa cümlelerle yazılmış, eğitici ve kıssalı hikâyeler yazmak, kötü unsurları atıp çocuk hayalini işletecek iyi unsurlarla güzel masallar hazırlamak, çocuk edebiyatına büyük hizmet olur.”* (Tezel, 2009: 18).

Masalların sağladığı bir diğer katkı ise dil gelişimi alanında gerçekleşmektedir. Masalın başında ve sonunda bulunan tekerlemelerin okul çağındaki çocuğun dil gelişimine önemli katkısı vardır. Çocuk, bu tekerlemeleri okurken büyük bir keyif alır, bir taraftan dil gelişimini sağlarken öte yandan okumayı sevmeye başlar. Çünkü tekerlemeler, çocuğun ruhunu okşar. Çocuk bu sayede kitapları sever, onlara karşı olumlu duygular besler.

Çocuklar daha küçük yaşlardan itibaren kendilerine anlatılan masalları dinlemek suretiyle dinleme ve anlama becerilerinin gelişmesine katkı sağlarlar. Dinleyip anlayan çocuk, daha sonra masalı anlatmaya, okuma yazma öğrendikten sonra da kendisi masalı okumaya başlar. Bu yüzden masallar, çocukların dinleme, konuşma ve okuma becerilerini geliştiren önemli bir tür olarak görülmektedir.

Masallar çocuğun kişilik gelişimine de yardımcı olur. *“Çocuk, masaldaki olayların olağanüstülüğünü, hayali olduğunu sezemeyecek kadar anlayışsız değildir. Çocuk, bu olayların gerçek olmadıklarını -tıpkı büyükler gibi- bile bile dinler ya da okur, heyecanlanır, ürperir, güler. Çocuk gözlemlerini, okuduğu ya da dinlediği bir masalın izlenimlerine bağlayarak yaşar, duyar; hatta onlara benzer yeni yeni serüvenler yaratır. Masal, çocuğun yaşadığı iç dünyayı en iyi yansıtan bir araç olduğu için küçüklerin zevkini okşar. Daha açıkçası, çocuk nasıl tabiatın emrinde ise masal da öylesine çocuğun emrindedir, yanındadır, içindedir ve onun malıdır. Masal, çocuk için bir alışkanlık değil, ihtiyaçtır.”* (Gökşen, 1980: 59).

Masallarla büyüyen çocuk, masal kahramanları sayesinde; iyiyi, kötüyü, yalancıyı, dürüstü, korkağı, cesuru, haini, yardımseveri öğrenir. Bu kişilik özellikleri üzerinden iyi duygulara sahip olan insanların mutlu ve başarılı olacağı, masal türüyle sezdirilir. Böylece çocuk, mutluluğa ve başarıya giden yolun iyilik yapmaktan, yardımsever olmaktan, dayanışmadan, erdemli davranışlar sergilemekten geçtiğini öğrenir.

Gerlinde Ortner, *Masallarla Çocuk Eğitimi* adlı kitabında anne babalara tavsiyelerde bulunurken çocukların motive edilmesinde ve psikolojik sorunlarının tedavisinde masalların çok önemli olduğunu ifade eder: *“Çocuğunu*

uygun biçimde motive etmek çoğu ana babaya zor gelir. Ebeveynler, çocuklarına destek olmak yerine istemeden köstek olma eğilimi gösterirler. Doğru motivasyonun ön koşulu, ana babanın beklentilerinin çocuğun o anki olanak ve yetenekleriyle örtüşmesi ve çocuğun anlayacağı bir dilin kullanılmasıdır. Masallar, çocuklar ve yetişkinler arasındaki dilsel ve düşünsel engelleri aşmak için çok uygundur.” (Ortner, 2008: 9).

Bunun yanında masallar çocuğun kültürel gelişimi açısından da önemlidir. Masallar, ait oldukları toplumların kültürel öğelerini barındırdıkları için çocuk bu sayede toplumun kültürel değerlerini anlamaya ve özümsemeye başlar. Diğer ülkelere ait masalları da dinleyen çocuk, farklı kültürleri öğrenir, kendi toplumu ile diğer toplumlar arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri ayırt eder. Bu durum çocuğun kendi kültürünü daha iyi tanımasına ve özümsemesine yardımcı olur (Akbayır, 2007: 272).

Radyo, televizyon, internet, sosyal medya gibi teknolojik gelişmelerin git-tikçe yaygınlaştığı ve sözlü kültürün zayıfladığı günümüzde masal türünün derlenip yazıya geçirilmesi ve bu masal metinlerinin başta pedagoji olmak üzere farklı disiplinler için taşıdığı önemin açığa çıkarılması gerekmektedir. Dilden dile aktarılan masalların çocuk gelişimi açısından irdelenmesi, büyük önem taşımaktadır.

Bingöl, ülkemizin Doğu Anadolu bölgesinde yer alan ve sözlü halk edebiyatı ürünlerinin canlı olarak yaşamaya devam ettiği bir ildir (Irmak, 2018: 219). Bu çalışmanın amacı, Bingöl yöresinden derlenen masalların çocuk eğitimine katkısını incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Derleme çalışması, 2010 yılı Haziran-Eylül ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Bingöl'ün merkez ve köylerinde masal anlatma yönüyle tanınmış ve öne çıkmış kişiler oluşturmaktadır. Bingöl il merkezinde ve merkeze bağlı köylerde 26 kaynak kişiden toplam 54 masal derlenmiştir. Derleme esnasında katılımcıların onayı alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcıların onayı, yazılı ortamda bir katılımcı gönüllü formu ile sağlanmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle tasarlanan çalışmada görüşme formuyla elde edilen veriler, betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Bu çalışmada, her masal türüne bir örnek verilerek masalın çocuk eğitimi açısından önemi ele alınmıştır.

Veri Toplama Süreci

Masal derleme süreci uzun uğraş ve planlı çalışma gerektirmektedir. Çalışmaya başlamadan önce konuyla ilgili daha önce yapılan derleme çalışmalarına göz atılmıştır. Bu konuda bilgi sahibi olduğu düşünülen kişilerle görüşülerek kimlerden masal derlenebileceği ve bunun için nerelere gidilmesi gerektiği belirlenmiştir. Derleme çalışması için uygun zaman dilimi yaz ayları olduğu için derleme işlemi genel itibarıyla bu aylarda yapılmıştır. İlk etapta bilinen birkaç köye gidilmiştir. Masal bilen erkekler araştırmacılara bildikleri masalları hiç çekinmeden anlatırken, bayanlar çekingen davranmışlardır. Bu süreçte karşılaşılan zorluklardan biri de çekindikleri için bayanların araştırmaya katılmak istememesi olmuştur. Bu engeli aşmada şöyle bir çözüm yolu izlenmiştir: Tanınan veya araştırmacıya masal anlatabileceğini ifade eden bayanlarla konuşularak masal bilen kadınları dinlemeleri ve dinledikleri masalları vakit kaybetmeden anlatmaları sağlanmıştır. Onlar da bu konuda araştırma sürecine yardımcı olmuşlardır.

Masal derleme işlemi, ses kayıt cihazıyla yapılmıştır. Fakat ses kayıt cihazını görüp masal anlatmaktan vazgeçen veya kayıt cihazını istemeyenlerden masallar dinlenerek derlenmiş ve anında yazıya geçirilmiştir. Dinlenerek yazıya geçirilen masalarda, anlatılan masalda eksiklik olmasın diye anlatıcıdan aynı masalı tekrar anlatması istenmiştir. Çalışmada yer alan 54 masalın 31 tanesi ses kayıt cihazıyla, 23 tanesi ise dinlenerek derlenmiştir. Derleme sürecinde karşılaşılan sıkıntılardan biri de anlatıcıların masalı diğer türlerle karıştırması olmuştur. Çoğu derlemeci masal yerine hikâyeye anlatmıştır. Bu durumda anlatılan her şey dinlenip kaydedilmiş, aralarından masal olmayanlar daha sonra ayıklanmıştır.

Köydeki derleme işlemi bittikten sonra şehirde masal bilenlerle görüşmüş, onlardan da masal derlenmiştir. Çok iyi masal bilen fakat Bingöl'den taşınıp başka şehre gidenlerden bu masalları derlemek için buldukları şehirler ziyaret edilmiştir. Bu kaynak kişilerden biri de Bursa'da oturan Cevahir KAYMAN'dır. Bursa'ya gidilerek kendisinden 6 tane masal derlenmiştir. Şehirlerde daha fazla olmakla birlikte hem köylerde hem de şehirlerde masal anlatma/dinleme kültürünün giderek yok olduğu fark edilmiştir. Masal derlenen pek çok anlatıcı, masalların unutulduğunu, onların yerini televizyonların aldığını, artık kimsenin masal dinlemek istemediğini söylemişlerdir.

Masal derleme sürecinde araştırmacıyla alay edenler de olmuştur. Bu konuda araştırmacıya, "Hoca daha önemli işlerle uğraş, boş ver masalı.", "Bunca yıl okudun masal toplamak için mi?", "Masalı dinleyip de ne yapacaksın, biz

onları çocuklara anlatırız.” gibi sözler sarf etmişlerdir. Bölge halkının çoğu, özellikle kırsal kesimde yaşayanlar, Zazaca konuştuıkları için bazı anlatıcılardan masallar Zazaca dinlenmiştir. Anlatıcı, masalı daha rahat ve orijinal hâliyle anlatsın diye özellikle Türkçe anlatması konusunda ısrarcı olunmamıştır. Zazaca dinlenen veya ses kayıt cihazıyla kaydedilen masallar daha sonra Türkçeye çevrilmiştir.

Derleme çalışmalarının sonunda 70 civarında masal derlenmiştir. Bunlardan bazıları eksik oldukları veya birbirlerine benzedikleri için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu çalışmada, orijinal ve tam olduğu düşünülen 54 masal içinden her bir masal türüne bir örnek olacak şekilde beş masala yer verilmiştir. (Hayvan masalları, olağanüstü masallar...)

Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen verilerin çözümlemesi aşamasında masalların yazılı hâle getirilmesinin ardından masallardaki unsurların çocuk eğitimindeki işlevi incelenmiştir. Betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Dil eğitimi özelinde çocuk eğitimine dair hususlar araştırmacı tarafından belirlenerek bulgular kısmında sunulmuştur.

BULGULAR VE YORUM

Bingöl Masallarının Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

Bingöl’de derlenen toplam 54 masal, Pertev Naili Boratav’ın tasnifi göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Pertev Naili Boratav, Thompson’un tasnifine benzer bir tasnif yapmıştır. Buna göre incelenen 54 masalın dağılımı aşağıdaki gibidir:

1. Hayvan Masalları: 16 masal (1-16)
2. Olağanüstü Masallar: 20 masal (17-36)
3. Gerçekçi Masallar: 17 masal (37-53)
4. Güldürücü Masallar: 1 masal (16)
5. Zincirlemeli Masal: 1 masal (54)

Derlenen masallar içinde olağanüstü masallar ilk sırada yer almaktadır. Gerçekçi masalların ve hayvan masallarının da sayıca olağanüstü masallara yakın olduğu görülmektedir. 16. masal, hayvan masalı olmakla birlikte güldürücü masallar kategorisine de girmektedir.

Masallar incelenirken aşağıdaki planlamaya uyulmuştur:

1. Masalın adı
2. Masalın türü
3. Masalı anlatanın adı, soyadı ve bulunduğu yer
4. Masalın temi
5. Masalın özeti
6. Masalın çocuk eğitimi açısından incelenmesi

BİRİNCİ MASAL

1. Hacca Giden Kurt

2. Hayvan Masalı

3. Cevahir KAYMAN, Bursa

4. Hacca niyetlenen kurdun yarı yolda fikrini değiştirerek geri dönmesi ve açgözlülüğü yüzünden köylülerden dayak yemesi.

5. Masalın özeti:

1. Kurt, hacca gitmeye karar verir. Yakınlarından helallik isteyerek yola çıkar.
2. Yolda ata rastlar. At kurttan hac dönüşünde nal ister.
3. Daha sonra yolda bir eşek görür. Eşek kurttan palan ister.
4. En son bir koyun görür. Koyun kurttan muska ister.
5. Kurt yarı yoldayken: "Ailemden kimse hacca gitmedi. Ben niye gidiyorum?" deyip geri döner.
6. Koyunla karşılaşır ve onu yemek ister. Koyun, kayanın üstünde şarkı söylemek bahanesiyle kaçarak kurttan kurtulur. Daha sonra eşekle karşılaşır ve onu yemek ister. Eşek: "Ayağımın altında bir diken var. Onu çıkar." der.
7. Kurt, eşeğin ayağının altına bakınca eşek kurda kuvvetli bir tekme vurur ve kaçır. Kurt söylene söylene yola devam ederken atla karşılaşır ve onu yemek ister. At: "Gel, sırtıma bin. Son defa koşayım. Sonra beni yersin." der.
8. Kurt, atın sırtına binince at koşarak kurdu köyün içine götürür.
9. Köylüler kurdu görünce sopalarla onu kanlar içinde bırakırlar.
10. Kurt: "Vah akılsız başım!" diyerek oradan uzaklaşır.

6. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Masalda, kurdun hacca giderken yakınlarından helallik istemesinden hareketle, uzak bir yolculuğa çıkılırken yakınlardan helallik istemenin gerekliliği kavratılmıştır.
2. Kurdun hacca gitmesinden bahsedilerek hac ibadetinin dini bir vecibe olduğu ifade edilmiştir.
3. Kötü karakterli birisi, kısa süreliğine iyi görünmeye çalışsa da çok geçmeden kötü karakterini ortaya koyar. Bu nedenle görünüşe aldanmanın gerekliliğine işaret edilmiştir.
4. Masalda, kötülük düşünen kurdun sonunda bunun cezasını ağır bir şekilde çekmesi anlatılmış, kötülük düşünenlerin sonunda mutlaka kötülük bulacağı düşüncesi sezdirilmiştir.
5. İnsan, zor durumda kalınca aklını kullanarak kendisini bu zor durumdan kurtarabilir. Masalda zor duruma düşüldüğünde kurnazlık ve akıl vasıtasıyla bu durumdan kurtulmanın mümkün olduğu üzerinde durulmuştur.
6. Masalda devrik cümlelere yer verilmiştir. Bu sayede devrik cümlelerle kulağa hoş gelen anlatımlar yapılabileceği, önemli olanın anlam bütünlüğünü sağlamak olduğu aktarılmıştır.

İKİNCİ MASAL

1. İnsan Yiyen Cadı

2. Olağanüstü Masal

3. Yasin BARASI, Bingöl

4. Oğlunu yemek isteyen cadının, aslanlar tarafından parçalanması.

5. Masalın özeti:

1. Cadının oğlu çalışmaya gider. Cadı acıkınca etrafındaki bütün canlıları yer.
2. Cadının oğlu yeterince çalıştığına kanaat getirince hediyeler alarak eve döner. Anne cadı oğlunu yemek ister.
3. Oğlu, cadı annesinden kurtulmak için ona: "Sen atımı ye. Ben damda namaz kılayım. Ondan sonra beni de yersin." der.
4. Cadının oğlu, konuşan yüzüğünü dama bırakarak kaçır.
5. Annesi atı yerken oğluna her seslenişinde yüzük ona cevap verir ve cadı da oğlunun damda olduğunu sanır.
6. Cadı, atı yiyip bitirince dama çıkar. Oğlunun kaçtığını görür. Onun peşine düşer.

7. Oğlu bir kavak ağacına çıkar. Cadının kendisini yiyeceğini anlayınca iki kılı birbirine bağlar. Etraf toz duman olur. İki aslan gelir ve cadıyı yer.
8. Cadı ölünce adam her bir aslana bir koyun keser. Sonra aslanları alıp evine döner.

6. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. İnsan yiyen cadının acıkınca oğlunu yemek istemesi, açlığın insandaki iyi duyguları ortadan kaldıracaklığı düşüncesini çocuklara sezdirme açısından önemlidir.
2. İnsan yiyen cadının, oğlunu yemek istemesi, masalın eğiticiğini sınırlandırmıştır. Bu durum, çocuğun anneye karşı olan iyi duygularını azaltabilir.
3. Çalışmaya giden adamın dönerken annesine hediyeler almasından hareketle, uzak bir yere giden birisinin yakınlarına hediye almasının güzel bir davranış olduğu sezdirilmiştir.
4. İyilerin iyilik, kötülerin ise kötülük bulacağı düşüncesi kavratılmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle iyi davranış pekiştirilmek istenmiştir.
5. Kötülük düşünen cadının sonunda canından olması, çocuğa, kötülüğün cezasız kalmayacağını, iyiliğin kötülüğü mutlaka yeneceğini göstermiştir.
6. Adamın kendisini yemek isteyen cadıdan kaçması, çocuğa, hayatta kalmak için gerekli yollara başvurulması gerektiğini göstermektedir.
7. Masalda diyalogların çokluğu, masalı tekdüzelikten kurtarmıştır. Bu durum, çocuğun masalı keyifle okuma/dinlemesine ortam hazırlamıştır.

ÜÇÜNCÜ MASAL

1. **Evlenmek İsteyen Adam**
2. **Gerçekçi Masal**
3. **Saime ÖVER, Bingöl**
4. **Evlenmek isteyen bir adamın kaderinden kaçmak isterken yine kaderinde yazan kızla evlenmesi.**
5. **Masalın özeti:**
 1. Adamın biri evlenmek için köy köy dolaşır.
 2. Bir köyde kaderi yazdığını söyleyen meleklerle karşılaşır. Melek ona evleneceği kızın kim olduğunu söyler. "Fılan köyde bir çoban var. O çobanın evinde kundakta küçük bir kız var. İşte sen onunla evleneceksin." der.
 3. Adam bu sözlere inanmaz ama denilen köye gelir. Çobanın evinde kalır. Gerçekten de beşikte bir bebek vardır.

4. Sabah olunca çobanın karısı çeşmeye su getirmeye gider. Adam, evlenmek için bebeğin büyümesini bekleyemeyeceğini düşünerek kundaktaki bebeğe bıçağı saplar ve köyden uzaklaşır.
5. Çobanın karısı eve gelince bebeğin kanlar içinde olduğunu görür. Bebeği hekime götürür. Bebek zamanla iyileşir, büyür, güzel bir kız olur.
6. Çoban bir gün hayvanları otlatırken bir küp altın bulur. Zengin olur. Güzel bir köy kurar.
7. Evlenmek isteyen adamın yolu bu köye düşer. Köyün sahibini sorar ve zengin olan çobanın evine gelir.
8. Evde bıçakladığı kızı görür. Onu tanımaz ama güzelliğine hayran kalır.
9. Kızın babasından kızını ister. Babası kızını ona verir.
10. Gerdek gecesi adam kızın karnındaki izi görür. İzin sebebini sorar. Kız her şeyi anlatır.
11. Adam, kıza olan biteni anlatır. Kızdan af diler. Kız onu affeder. Birlikte mutlu yaşarlar.

6. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Fakir çobanın sonunda altın bularak zengin olması, insana hiç beklemediği bir anda şansın gülebileceğini göstermiştir.
2. Annenin kızını kanlar içinde gördüğü anda müdahale etmesi ve onu hekime götürmesi, çocuğun problem çözme becerilerini geliştirecektir.
3. Çobanın, kızı bıçaklamasından pişman olması, yapılan hatalardan ders alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu pişmanlığını kıza ifade etmesi, kişiler arası iletişimin tüm sorunların çözümünde anahtar bir role sahip olduğunu göstermektedir.
4. Kızın, kendisini bıçaklayan ama bu davranışından ötürü pişmanlık duyan kocasını affetmesi, affetmenin yüce bir erdem olduğunu öğretmektedir. Çocuk, bu sayede etrafında hata yapan insanlara karşı hoşgörülü davranmayı öğrenecektir.
5. Masalda sıralı cümlelerin kullanılması, çocuğun cümlelerdeki anlam bağları ile neden-sonuç ve amaç-sonuç ilişkilerini kavraması bakımından önemlidir.

DÖRDÜNCÜ MASAL

1. Tilki ile Kurt

2. Güldürücü Masal

3. Zeynep KAYMAN, Bingöl

4. Kurnaz tilkinin, kurdu öne sürerek tuzağı atlatması ve kurnazlığıyla karnını doyurması.

5. Masalın özeti:

1. Tilki acıdır. Karnını doyurmak için yiyecek aramaya başlar.
2. Çalılıkların arasında bir et parçası bulur. Eti yemek isterken tuzak kurulduğunu fark eder ve bir köşede oturup bekler.
3. Kurt gelir. Tilki kurda eti gösterir. Karnını etle doyurmasını ister.
4. Kurt: "Tilki bacı! Bu işte bir iş olmasın. Sen niye yemedin de benim yeme mi istiyorsun?" der ama tilki oruç tuttuğunu söyleyerek kurdu kandırır.
5. Kurt, ete uzanır uzanmaz top patlamasına benzer bir ses duyulur ve kurt yaralı bir şekilde yere düşer.
6. Tilki gelip eti yemeye başlayınca kurt: "Tilki bacı! Biraz önce oruç tuttuğunu söylüyordun. Şimdi neden et yiyorsun?" der.
7. Tilki: "Biraz önce ses geldi ya, top patladı. O yüzden orucumu açtım." diyerek etini yer ve gülerek oradan uzaklaşır.

6. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Emin olmadan ve gerekli önlemleri almadan hamle yapmanın sonuçlarının kötü olabileceği kavratılmıştır.
2. Masalda, sahtekâr ve kurnazlarında bazen mutlu sona ulaşabileceğine işaret edilmiştir. Bu, insanı yanıltmamalı ve örnek alınmamalıdır.
3. Masal, kötü karakterli canlıların amaçlarına ulaşmak için başkalarına kötülük yapabileceği fikrini sezdirmektedir.
4. Masaldaki karşılıklı konuşmalar, masalı tekdüzelikten kurtarıp çocuk için eğlenceli hâle getirmiştir.

BEŞİNCİ MASAL

1. Kedi ile Pirey²

2. Zincirlemeli Masal

3. Zeynep YETER, Bingöl

4. Kuyruğu kesilen kedinin pireyden kuyruğunu alabilmek için çok sıkıntı çekmesi ve sonunda kuyruğuna kavuşması.

5. Masalın özeti:

1. Pirey her süt sağdığında kedi sütün tamamını içer. Pirey bunu fark edince kedinin kuyruğunu keser.

2 Yaşlı kadın.

2. Kedi, pireyden kuyruğunu ister. Pirey de kediden sütünü ister. Sütü getirirse kediye kuyruğunu vereceğini söyler.
3. Kedi; pirey için inekten süt, inek için meradan ot, mera için çeşmeden su, çeşme için kızlardan oyun, kızlar için kunduracıdan kundura, kunduracı için tavuktan yumurta, tavuk için değirmenciden buğday ister.
4. Değirmenci buğdayı kediye verir. Kedi buğdayla tavuktan yumurta, yumurtayla kunduracıdan kundura alır. Kunduraları kızlara verince kızlar çeşmenin başında oynarlar. Çeşmenin suyuyla meradan ot, otlar inekten süt alır.
5. Sütü alıp pireye götürür. Pirey de kediye kuyruğunu verir.

6. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Emek harcamadan süt içen kedinin kuyruğundan olması, başarıya ulaşmak için çaba harcamak gerektiğini göstermektedir.
2. Doğada tüm canlılar bir arada denge içinde yaşarlar. Canlılar arasında bir iş bölümü ve yardımlaşma bulunmaktadır. Bu durum, çocukta yardımlaşma ve işbirliği değerlerini geliştirecektir.
3. Kedinin kuyruğunu alabilmek için hiç yılmadan uzun uğraşlar vermesi ve sonunda kuyruğuna kavuşmasından hareketle, amaca ulaşabilmek için yoğun çaba harcamanın ve yılgınlık göstermeden yola devam etmenin gerekli olduğunu kavratmıştır. Bir sorunun çözümünde farklı çözüm yolları denenmelidir. Bu husus, çocukta problem çözme ve kararlılık değerlerini geliştirecektir.
4. Masalda bulunan çok sayıdaki hitap sözcüğü ve duygu ifadesi ile çocuğun vurgu ve tonlamaya uygun tavır geliştirme becerisine katkı sağlanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Çocukların ilk karşılaştığı edebî türlerden biri olan masallar, onların hayal gücüne hitap eder. Bu bakımdan masal, çocuğun dil ve zihin gelişimine önemli katkı sağlar. Okul öncesi dönemde masal dinleyen çocuk, dinlemeyi ve olaylar arasında ilişki kurabilmeyi öğrenir. Olaylardan sonuçlar çıkarır, fikir yürütmeye başlar. Bu çağdaki çocuklara her gün bir masal okumak, onların kişisel gelişimi için çok faydalı olacaktır.

Araştırmada ortaya çıkan önemli sonuçlardan biri, Bingöl yöresinden derlenen masalların eğitsel açıdan işlevsel olma potansiyeli taşımasıdır. Masal-

larda ele alınan iyilik, yardımseverlik, cesaret, işbirliği, dayanışma, problem çözmeye gibi değerler, nitelikli bir eğitim programının temel hedefleri arasında yer almaktadır. Bu masalların, çocukların dilsel, bilişsel ve kişilik gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bingöl yöresinde derlemeye kaynaklık eden kişilerin masal konusundaki tavır ve düşünceleri, bu çalışmada elde edilen önemli bir bulgudur. Araştırmanın kaynak kişileri, masal türünün kaybolmak üzere olduğunu belirtmişlerdir. Sözlü kültürün yerini yazılı kültür ürünleri ve kitle iletişim araçlarının alması, bu durumda son derece etkili olmuştur. Bazı kaynak kişilerin, masal derleme ve dinleme işini boş bir uğraş olarak gördüğü gözlemlenmiştir. Masal kaynak kişilerinin bu olumsuz düşüncelere sahip olması, masal geleneğinin zayıflamasının nedenlerinden biri olarak düşünülebilir.

Bundan on beş veya yirmi yıl öncesine kadar köylerde hatta şehir merkezlerinde bile masal bilen çok sayıda insana rastlamak mümkündür. Özellikle kış aylarında, uzun kış gecelerinde insanlar uğraşacak bir şey bulamadıkları için birbirlerine masal anlatırlardı. Fakat günümüzde televizyon programlarına (dizi, film, yarışma...) olan rağbetin artmasıyla birlikte masal anlatma/dinleme geleneği yok olmaya yüz tutmuştur.

Derleme çalışmaları sırasında Bingöl yöresindeki bazı masalarda başlangıç ve sonuç formellerinin söylenmediği, farklı formellerin olduğu, kimi bölümlerin zaman içinde kısaldığı ve masal motiflerinin Bingöl yöresinin kültürel özelliklerini yansıttığı tespit edilmiştir. Alay(2005)'in "Bingöl Masalları" başlıklı yüksek lisans çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.

Öneriler

1. Masal türünün yok olmasını engellemek amacıyla devlet kurum ve kuruluşları eliyle atılımlar yapılmalı ve bu konuda kampanyalar oluşturulmalıdır.
2. Masallar; çizgi film, oyun, sinema filmi gibi türlerle harmanlanmalı ve çocukların beğenisine sunulmalıdır.
3. Zahmetli bir süreç olan masal derlemelerine gereken önem verilmeli ve yapılan derlemeler, özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanarak kitlelere ulaştırılmalıdır.
4. Anne-babaların masallara dair farkındalıklarını yükseltmek amacıyla kurs, seminer gibi eğitsel faaliyetler düzenlenmelidir.
5. Ülkemizin masal haritaları bir an önce tespit edilmeli ve belirlenen masalların korunması için gereken adımlar atılmalıdır.

6. Çocuklara masalları sevdirmek ve onları erken yaşlarda bu türle tanıştırmak amacıyla “365 Gün 365 Masal” projeleri hayata geçirilmelidir.
7. Bu çalışma, Bingöl yöresinden sınırlı bir zaman diliminde toplanan masallar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili daha geniş çaplı bilimsel çalışmalar yapılmalıdır.
8. Bu çalışmada masalların genel olarak eğitsel açıdan çocuklara etkileri ele alınmıştır. Masalların psikolojik, gelişimsel, sosyolojik katkılarını inceleyen çalışmalar da yapılmalıdır.
9. Okul çağındaki çocukların zihin ve dil gelişimine katkıda bulunmak amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulabilir. Örneğin sınıfta her gün bir masal okunur. Masalın en önemli ve heyecanlı yerine geldiğinde masal kesilir ve öğrencinin, masalı tamamlaması istenir. Onlar kendi hayal dünyalarında masalı tamamlayıp defterlerine yazdıktan sonra masalın geri kalanı öğretmen tarafından okunur ve öğrencilerin masala ne kadar yaklaştıkları onlara gösterilmeye çalışılır. Bu yolla masalda geçen olaylar arasında bağlantı kurmaya çalışan çocuk, zihin gelişimi yönünden ilerleme sağlayacaktır.
10. Masallardan eğitsel açıdan yararlanma konusunda anne-babalara büyük görev düşmektedir. Günlük hayatın koşuşturması, çocuklarla ilgilenmeye engel olmamalıdır. Dil ve zihin gelişimi için çocuklara her gün masal okunmalı, onların, masalın zengin dünyasına girmeleri sağlanmalıdır. Dizi kültürüyle yetişen çocukların masalla yetişen çocuklar kadar geniş bir ufka sahip olamayacakları göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Akbayır, S. (2007).*Eğitim Fakülteleri İçin Cümle ve Metin Bilgisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aktaş, Ş., ve Gündüz, O. (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Aktaş Yayınları.
- Alay, O. (2005). *Bingöl Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Arıcı, A. F. (2013). *Hayale Dayalı Türler*. Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı İçinde (Yılar ve Turan Ed.) s. 118-140. Pegem Akademi.
- Bilkan, A.F. (2009). *Masal Estetiği*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul.
- Gökşen, E. N. (1980). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Irmak, Y. (2018). Bingöl halk inançları ve uygulamaları. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 17 (17), 191-222.
- Ortner, G. (2008). *Masallarla Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şimşek, T. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Konya: Suna Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *Çocuk Edebiyatı Kültürü*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tezel, N. (2009). *Türk Masalları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yavuz, M. H. (1999). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ankara: Ürün Yayınları.

